

SỞ GD&ĐT HÀ NỘI
TRƯỜNG THPT SÓC SƠN

SÁNG KIẾN KINH NGHIỆM
MỘT SỐ HÌNH THỨC ĐỔI MỚI KIỂM TRA ĐÁNH GIÁ
THEO HƯỚNG TẬP CẬN NĂNG LỰC HỌC SINH

Lĩnh vực/ Môn: NGỮ VĂN

Cấp học: THPT

Tác giả: NGUYỄN THỊ THU HƯƠNG.

Đơn vị công tác TRƯỜNG THPT SÓC SƠN.

Chức vụ: GIÁO VIÊN

NĂM HỌC 2019 - 2020

MỤC LỤC

Nội dung	Trang
A/ Lí do chọn đề tài.....	trang 1
B/Nội dung.....	trang 2
I/Cơ sở đề tài.....	trang 2
II/ Một số hình thức đổi mới kiểm tra.....	trang 4
III/ Hiệu quả.....	trang 9
C/ Kết luận.....	trang 10

SÁNG KIẾN KINH NGHIỆM
MỘT SỐ HÌNH THỨC ĐỔI MỚI KIỂM TRA ĐÁNH GIÁ
THEO HƯỚNG TIẾP CẬN NĂNG LỰC HỌC SINH
MÔN NGỮ VĂN- CẤP THPT

A/ LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI:

Một trong những yêu cầu cấp thiết của xã hội ngày nay là Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng XHCN và hội nhập quốc tế, trong đó việc đổi mới đánh giá học sinh là điều cần thiết. Nghị quyết 29-NQ/TW tại hội nghị Trung ương khóa 8 đã chỉ rõ: " Đổi mới căn bản hình thức và phương pháp thi, kiểm tra và đánh giá kết quả giáo dục - đào tạo bảo đảm tính trung thực khách quan." "Đổi mới hình thức, phương pháp thi, kiểm và đánh giá kết quả giáo dục theo hướng đánh giá năng lực người học; kết hợp đánh giá cả quá trình với đánh giá cuối học kì, cuối năm học theo mô hình của các nước có nền giáo dục phát triển." Như vậy, việc đổi mới đánh giá học sinh trong dạy học nói chung và dạy học Ngữ văn nói riêng là một yêu cầu bắt buộc.

Là một giáo viên Ngữ văn cấp THPT, tôi cùng với các giáo viên đang trực tiếp giảng dạy cũng nhận thấy việc đổi mới kiểm tra, đánh giá học sinh vô cùng quan trọng. Bởi đổi mới đánh giá học sinh cũng là đổi mới cách dạy và cách học. Nó tác động rất lớn đến quá trình dạy học Ngữ văn trong nhà trường. Nhất là theo yêu cầu của nền giáo dục ngày nay : chúng ta không chỉ trang bị kiến thức mà còn trang bị kĩ năng, phát hiện và củng cố năng lực cho học sinh để phù hợp với yêu cầu của xã hội.

Vì vậy, trong quá trình giảng dạy bộ môn mình phụ trách, tôi luôn trăn trở làm sao để thoát khỏi những thói quen dạy học và đánh giá đã trở thành truyền thống, làm sao để học sinh không thấy môn Văn là môn "thuộc lòng", chỉ để đi thi, làm sao các con thấy Văn gần với cuộc sống, cũng giúp các con trau dồi những kĩ năng- năng lực cần thiết để bước vào đời. Từ đó, tôi đã có một số biện pháp đổi mới trong giảng dạy và đặc biệt là đổi mới trong kiểm tra, đánh giá học sinh theo hướng tiếp cận năng lực.

Đối tượng áp dụng của đề tài này là học sinh Trường THPT Sóc Sơn, các lớp tôi giảng dạy 10A1, 11D1, 11D4, 12D1.

B/ NỘI DUNG:

I/CƠ SỞ CỦA SKKN:

1/Cơ sở lý luận:

*Trước nhất, đề tài sáng kiến kinh nghiệm của tôi dựa trên quan điểm và định hướng cho việc kiểm tra, đánh giá theo hướng tiếp cận năng lực học sinh.

Đánh giá theo năng lực có thể hiểu không lấy việc kiểm tra khả năng tái hiện kiến thức đã học làm trung tâm của việc đánh giá mà chú trọng đến khả năng vận dụng sáng tạo tri thức trong những tình huống ứng dụng khác nhau. Việc tiếp thu kiến thức, rèn luyện kỹ năng, hình thành thái độ của con người chỉ trở thành có ý nghĩa khi nó được phối hợp, kết nối trở thành năng lực giải quyết một cách có hiệu quả các tình huống đặt ra trong nhiệm vụ học tập, lao động, làm việc và cuộc sống. Năng lực của học sinh phổ thông là khả năng làm chủ những hệ thống kiến thức, kỹ năng, thái độ... phù hợp với lứa tuổi và vận hành (kết nối) chúng một cách hợp lý vào thực hiện thành công nhiệm vụ học tập, giải quyết hiệu quả những vấn đề đặt ra cho chính các em trong cuộc sống.

Để giảng dạy có hiệu quả, hình thành năng lực, phẩm chất của người học, mỗi giáo viên cần hiểu rõ về đánh giá: Đánh giá để phát triển học tập, đánh giá như là quá trình học và đánh giá kết quả học tập. Đánh giá để phát triển học tập hay đánh giá vì sự tiến bộ của người học là kiểm tra đánh giá trong suốt quá trình dạy học, giúp học sinh so sánh phát hiện mình thay đổi thế nào trên con đường đạt mục tiêu học tập của cá nhân. Đánh giá như là một quá trình học cho phép học sinh phản ánh ra những suy nghĩ và tự đánh giá sự tiến bộ của mình theo mục tiêu học tập cá nhân. Khi đó học sinh không chỉ là người bị đánh giá mà còn là người tham gia đánh giá, giáo viên giúp học sinh tự phản hồi để biết mình mắc lỗi, thiếu hoặc yếu ở điểm nào để điều chỉnh hoạt động học của chính mình. Đánh giá như là hoạt động học tập đòi hỏi giáo viên phải chỉ dẫn cho học sinh cách thức đánh giá thế nào, học sinh phải học được cách đánh giá của giáo viên, phải biết đánh giá lẫn nhau và biết tự đánh giá, giúp các em hình thành năng lực tự đánh giá, đánh giá lẫn nhau... để phát triển năng lực tự học của từng học sinh.

*Cơ sở tiếp theo là dựa trên định hướng và mục tiêu của chương trình Ngữ văn mới:

Hình thành và phát triển cho học sinh những phẩm chất tốt đẹp: yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực và trách nhiệm; bồi dưỡng tâm hồn, hình thành nhân cách và phát triển cá tính. Chương trình môn Ngữ văn giúp học sinh khám phá bản thân và thế giới xung quanh, thấu hiểu con người, có đời sống tâm hồn phong phú, có quan niệm sống và ứng xử nhân văn; có tình yêu đối với tiếng Việt và văn học; có ý thức về cội nguồn và bản sắc của dân tộc, góp phần giữ gìn, phát triển các giá trị văn hoá Việt Nam; có tinh thần tiếp thu tinh hoa văn hoá nhân loại và khả năng hội nhập quốc tế.

Góp phần giúp HS phát triển các năng lực chung như năng lực tự chủ và tự học, năng lực giao tiếp và hợp tác, năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo. Đặc biệt, chương trình Ngữ văn giúp học sinh phát triển năng lực ngôn ngữ và năng

lực văn học: rèn luyện các kĩ năng đọc, viết, nói, nghe; phát triển tư duy hình tượng và tư duy logic, góp phần hình thành học vấn căn bản của một người có văn hoá: có hệ thống kiến thức phổ thông nền tảng về tiếng Việt và văn học, biết tạo lập các văn bản thông dụng; biết tiếp nhận, đánh giá các văn bản văn học nói riêng, các sản phẩm giao tiếp và các giá trị thẩm mỹ nói chung trong cuộc sống.

2/ Cơ sở thực tế:

Từ thực tế nhiều năm dạy Ngữ văn trong trường THPT, tôi nhận thấy việc kiểm tra, đánh giá chưa chú ý tiếp cận năng lực người học; thường là đánh giá một chiều từ giáo viên. Việc kiểm tra đánh giá chất lượng học tập môn Ngữ văn ở bậc THPT chưa “đo” được năng lực người học và chưa góp phần điều chỉnh, đổi mới phương pháp dạy học. Các đề kiểm tra thường xuyên, đề kiểm tra định kì, đề thi tốt nghiệp và tuyển sinh vào ĐH, CĐ hầu như được ra theo dạng “đề đóng”, tính tích hợp (giữa các phân môn Tiếng Việt, Làm văn, Văn học và liên môn) chưa cao.

Các câu hỏi chủ yếu đánh giá học sinh ở 2 mức nhận biết và thông hiểu. Phần lớn nội dung các đề thi kiểm tra kiến thức về văn học, về chính những văn bản đã học trong chương trình và sách giáo khoa. Để làm bài, học sinh thường phải ghi nhớ máy móc nội dung bài học. Đáp án của đề thi đưa ra hệ thống ý mà các em phải trình bày cùng với biểu điểm hết sức cụ thể, chi tiết. Cách làm này mang tính áp đặt, nếu học sinh không làm đúng đáp án sẽ không có điểm. Ngoài ra, với tâm lí dạy và học khá thực dụng, hầu hết các câu hỏi trong bài kiểm tra thường xuyên và định kì đều ra theo “mẫu”, “dạng” của các đề thi tốt nghiệp và tuyển sinh ĐH, CĐ.

Cũng bởi thế, học sinh thường không hứng thú với môn học, chỉ học với mục đích lấy điểm, để thi; coi môn Văn là môn "thuộc lòng". Điều này ảnh hưởng không nhỏ đến quá trình dạy và học bộ môn.

Vì những lí do trên, khi giảng dạy Ngữ văn THPT tôi đã cố gắng đổi mới trong cách kiểm tra, đánh giá học sinh. Trong quá trình áp dụng một số hình thức đổi mới, tôi đã dần phát hiện những khả năng tiềm ẩn trong mỗi học sinh: các con nhanh thích ứng với những điều mới mẻ; sức sáng tạo là vô biên; các con thông thạo công nghệ thông tin; có khả năng hợp tác, linh hoạt trong các tình huống... Tất cả những điều đó phải được khơi gợi, được đánh thức, bởi đôi khi các con chưa tự phát hiện khả năng của chính mình. Điều này, các thầy cô phải thực hiện trong cả quá trình giảng dạy bằng cả tình yêu thương và trách nhiệm.

Ở đây, tôi chỉ xin trình bày một số việc tôi đã làm trong quá trình giảng dạy môn Ngữ văn cấp THPT để góp phần nhỏ bé trong việc thực hiện Đổi mới kiểm tra, đánh giá học sinh theo hướng phát triển năng lực người học.

II/MỘT SỐ HÌNH THỨC KIỂM TRA, ĐÁNH GIÁ HỌC SINH THEO HƯỚNG TIẾP CẬN NĂNG LỰC TRONG GIẢNG DẠY MÔN NGỮ VĂN THPT:

1/Đánh giá quá trình (thường xuyên):

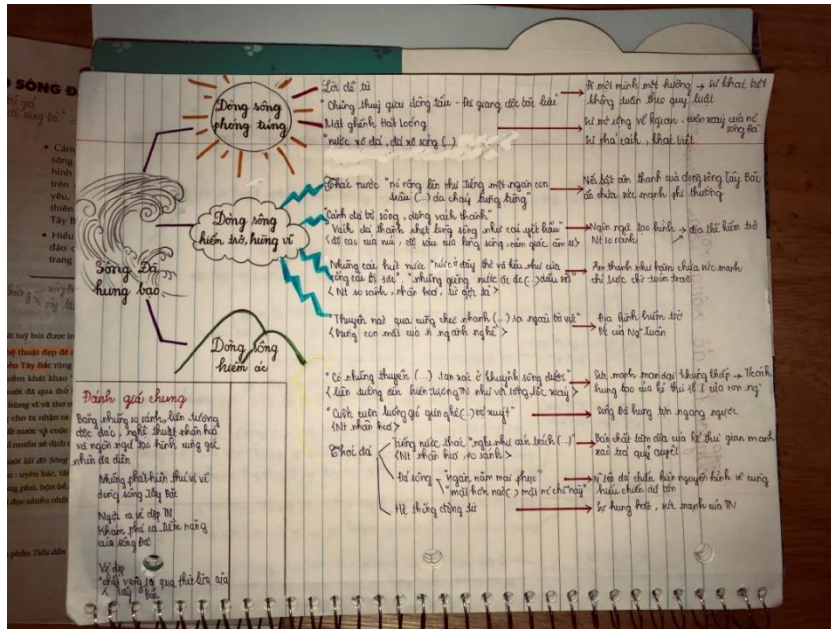
Đánh giá thường xuyên được thực hiện qua việc quan sát cũng như qua các yêu cầu được nêu ra để đánh giá hoạt động của cả lớp và của mỗi học sinh diễn ra trong các giờ học. Thông qua việc giải quyết các vấn đề, các câu hỏi và bài tập đặt ra trong mỗi bài học, việc kiểm tra, đánh giá thường xuyên giúp cho giáo viên kịp thời điều chỉnh cách dạy, học sinh kịp thời điều chỉnh cách học, tạo điều kiện vững chắc để quá trình dạy và học chuyển dần sang những bước mới.

Đánh giá thường xuyên có thể được thực hiện qua hình thức kiểm tra vấn đáp hoặc kiểm tra viết (thường gọi là kiểm tra miệng, kiểm tra 15 phút), việc kiểm tra được tiến hành trong tất cả các thời điểm của tiết học (kiểm tra đầu giờ, giữa giờ hoặc cuối giờ), trong tất cả các hoạt động của tiến trình học tập (kiểm tra bài cũ, tìm hiểu bài mới, vận dụng kiến thức, củng cố bài học). Việc kiểm tra miệng, 15 phút rèn cho HS năng lực giải quyết các vấn đề đặt ra một cách nhạy bén và nhanh gọn, đây cũng là một trong những đòi hỏi của xã hội hiện đại đối với mỗi con người. Đây cũng là hình thức kiểm tra quen thuộc. Nhưng để tránh việc học sinh sẽ chỉ tái hiện kiến thức một cách áp đặt, tôi thường đưa ra những câu hỏi để kiểm tra việc hiểu và nắm bắt kiến thức của các con. Ví dụ: Khi dạy xong đoạn trích "Trao duyên" (trích "Truyện Kiều" - Nguyễn Du), Ngữ văn 10, tôi có thể hỏi học sinh: Vì sao Thúy Kiều phải trao duyên cho Thúy Vân? (thay vì là nêu vị trí của đoạn trích). Hay Sự biết ơn của Thúy Kiều với Thúy Vân được Nguyễn Du diễn tả đặc sắc như thế nào trong 12 câu đầu? Qua thái độ ấy, em thấy Kiều là một người con gái như thế nào? Khi học bài *Chí Phèo* - phần tác giả Nam Cao (Ngữ văn 11), tôi cho câu hỏi: Em hãy cho biết dấu ấn cuộc đời và con người Nam Cao qua sự nghiệp văn chương?

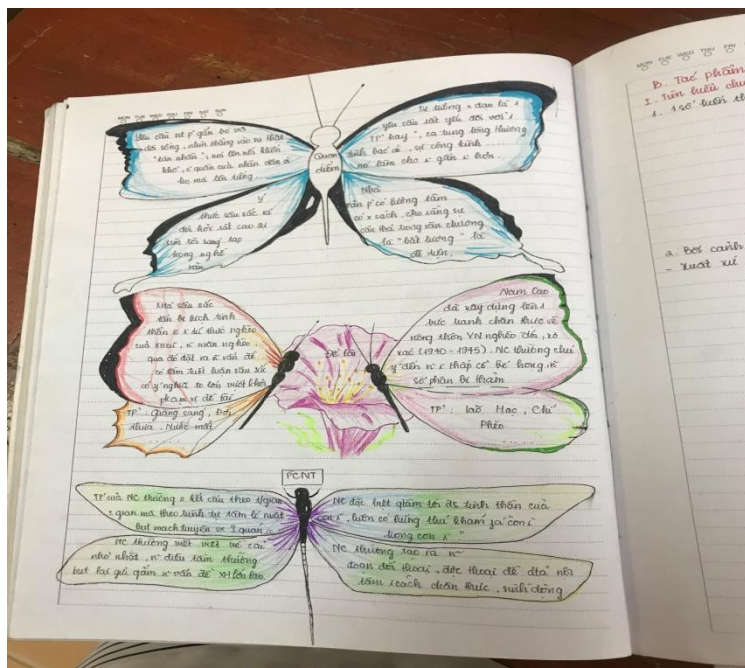
Bên cạnh đó, trong mấy năm vừa qua, tôi thường áp dụng nhiều hình thức kiểm tra khác nhau để vừa đánh giá quá trình học tập vừa góp phần trau dồi năng lực của học sinh:

+Kiểm tra kiến thức qua hoạt động nhóm lập sơ đồ tư duy: Thường tôi yêu cầu nhóm nhỏ 3 đến 5 học sinh (tùy khối lượng kiến thức), trong 5 - 7 phút trình bày kiến thức (cũ hay mới) bằng một Bản đồ tư duy vẽ trên bảng đen, bảng phụ, hoặc học sinh vẽ trên giấy rồi chụp ảnh dán lên Padlet(trong điều kiện có nối mạng) sau đó các học sinh khác nhận xét đánh giá và giáo viên góp ý. Với hình thức này, học sinh sẽ phải có phương án phân công cụ thể do sức ép thời gian, phải kết hợp ăn ý và trưởng nhóm phải là người biết tổ chức và chỉ đạo. Tất cả các thành

viên đều phải hoạt động vì mục tiêu chung. Như vậy, tôi không chỉ kiểm tra, đánh giá được quá trình học tập mà còn đánh giá được khả năng làm việc nhóm, khả năng hợp tác của học sinh; từ đó giúp các em hình thành năng lực hợp tác và tính tổ chức. Tôi thường gọi đó là 5-7 phút thần tốc.

Đây là sản phẩm của nhóm học sinh 12D1- sau 8 phút trình bày .

Đây là sản phẩm của nhóm học sinh 11D4 - Tuy nhiên sau 7 phút các con hoàn thành phần thô, sau đó về chuốt lại.

+Đánh giá qua việc tự học, tự tìm tòi và sáng tạo của học sinh: hình thức này không sử dụng được nhiều, một học kì có thể chỉ 1 lần, bởi gánh nặng chương trình và thời gian. Tôi thường áp dụng cho phần Văn học nước ngoài và Tiếng Việt. Ví dụ: để lấy điểm 15 phút số 3 tôi chọn bài Thơ Hai cư; trước đó tôi sẽ hướng dẫn học sinh chuẩn bị bài: Tìm hiểu về Ba xô và thơ Hai cư, chọn vẽ minh họa một trong tám bài được giới thiệu trong sách , chứng minh đặc điểm thơ Hai cư qua bài thơ ấy; phần vẽ tranh và chứng minh học sinh sẽ làm nhóm ở nhà. Khi lên lớp các nhóm sẽ dán sản phẩm của mình, thuyết trình phần kiến thức đã chuẩn bị. Học sinh sẽ bình bầu: Tranh ấn tượng nhất, Nhóm thuyết trình hay nhất, Nhóm sáng tạo nhất... Đây sẽ là phần quan trọng quyết định việc cho điểm của giáo viên. Với hình thức như vậy, kiểm tra không còn là một việc bắt buộc với học sinh mà các con coi đó như một cuộc chơi và sẽ có người chiến thắng nhưng không có kẻ thất bại... Điều mà tôi đánh giá được qua đó không đơn thuần là kiến thức mà còn là khả năng sáng tạo, kĩ năng thuyết trình, làm việc nhóm của học sinh.

Và đây là Thơ Hai ku qua cảm nhận của học sinh lớp 10A1

+Ngoài ra, để đánh giá quá trình học tập của học sinh, tôi thường dựa vào những bài làm nhóm thực hiện nhiệm vụ trong giờ dạy: với 1 bài làm nhóm tôi đặt ra tiêu chí cho điểm rõ ràng (hình thức khoa học:2đ, nội dung: 3đ, thuyết trình:3đ, tương tác nhóm: 2đ); học sinh sẽ đánh giá lẫn nhau theo tiêu chí đó. Nhóm nào đánh giá nhận xét tốt sẽ có điểm thưởng. Khi nhận xét, kết luận tôi luôn tôn trọng ý kiến của học sinh.Với cách làm này tôi dễ dàng lấy điểm miệng và xem xét được sự tiến bộ, khả năng tương tác và khái quát kiến thức của học sinh. Đương nhiên, cách đánh giá này không thể tách rời việc đổi mới phương pháp giảng dạy....

Đó là một số hình thức kiểm tra đánh giá học sinh trong quá trình học tập tôi đã áp dụng ở các lớp tôi dạy trong 2 năm học 2018-2019 và 2019-2020.

b) Đánh giá tổng kết, kiểm tra định kì:

Đánh giá tổng kết được thực hiện sau khi học xong một chương, một phần của CT hoặc sau một học kì. Việc kiểm tra giúp GV và HS nhìn lại kết quả dạy và học sau những kì hạn nhất định, đánh giá trình độ HS nắm bắt một khối lượng kiến thức, kĩ năng tương đối hệ thống, củng cố mở rộng những điều đã học, đặt cơ sở tiếp tục sang những phần học mới. Trong môn Ngữ văn, đó là các bài viết số 1,2,3,4,5,6,7 - điểm hệ số 2.

Đây là phần đánh giá quan trọng, giáo viên thường dựa trên yêu cầu, định hướng trong kế hoạch giảng dạy, mà trận đề đã được thống nhất trong tổ chuyên môn để ra đề kiểm tra đánh giá học sinh. Phần này thường không tránh khỏi nguyên tắc, máy móc và áp lực về chất lượng. Ở trường THPT Sóc Sơn của tôi, trong 7 bài viết đã có 4 bài thi chung: giữa kì và cuối kì. Khi tổ chức kiểm tra đánh giá trên lớp, tôi đã có một số hình thức đổi mới để vẫn đảm bảo yêu cầu của chương trình, của tổ chuyên môn mà vẫn tạo nên sự mới mẻ để phát huy năng lực học sinh thoát khỏi cách kiểm tra kiến thức quá nặng nề.

Với học sinh lớp 10, bài viết số 5 là Văn thuyết minh. Đây là dạng bài học sinh đã được làm quen trong chương trình THCS và được củng cố thêm trong chương trình THPT. Đề bài Thuyết minh của các con thiết thực và có ý nghĩa đời sống, tôi thường cho học sinh hai đề tài: Sách và Văn hóa địa phương. Tôi sẽ định ra một số cuốn sách hay và có ý nghĩa với học sinh phổ thông để các con lựa chọn, tìm hiểu và giới thiệu như: *Tốt tô chan* (Kuroyanagi Tetsuko), *Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh* (Nguyễn Nhật Ánh), *Vừa nhắm mắt vừa mở cửa sổ* (Nguyễn Ngọc Thuần)... Hoặc yêu cầu các con tìm hiểu và giới thiệu một nét phong tục đặc sắc ở địa phương em (thôn, xã, huyện). Sau đó các con sẽ chuẩn bị bài làm nhóm, gồm: chuẩn bị tư liệu hình ảnh, lời thuyết minh (dựa trên lí thuyết văn thuyết minh), thuyết trình về vấn đề mình lựa chọn. Với hình thức này, các con được làm việc một cách tự chủ vừa giúp các con đọc sách hoặc gần gũi hơn với văn hóa quê hương vừa rèn được nhiều kĩ năng hơn so với việc viết một bài trên lớp.

Ở đây, tôi xin giới thiệu 2 trong rất nhiều bài thuyết minh của học sinh (vì video các con trình bày dung lượng lớn tôi gửi trong Youtube :

<https://youtu.be/RTLAAQ1XS4Y>

https://youtu.be/l-JMvFVTo_Q

Với học sinh lớp 11, năm nay trong đợt nghỉ dịch Covid-19, kết thúc phần Thơ Mới tôi yêu cầu học sinh chọn làm Video phân tích 1 đoạn thơ thuộc 3 bài: *Tràng giang* (Huy Cận), *Đây thôn Vĩ Dạ* (Hàn Mặc Tử), *Vội vàng* (Xuân Diệu). Nhóm gồm 2 hoặc 3 học sinh làm trong giới hạn 5 ngày. Tôi nhận thấy học sinh rất hào hứng dù không gặp trực tiếp nhưng các con vẫn có thể lên hình và tạo video

chất lượng . Với mỗi bài của các con, tôi đều thấy khả năng tổng hợp kiến thức, kỹ năng tương tác và cả công nghệ thông tin...Ở đây, tôi giới thiệu 2 video của các con: <https://youtu.be/Jk5SfUgg0HA>

<https://youtu.be/D203wPfSqCU>

Trên đây là một số đổi mới của tôi trong việc kiểm tra, đánh giá học sinh môn Ngữ văn THPT. Cũng đã làm được một số việc, nhưng tôi vẫn còn rất nhiều băn khoăn; nhất là với học sinh lớp 12, muốn đổi mới lại lo các con còn cả một kì thi trước mắt, khối lượng kiến thức nhiều mà thời gian thì có hạn. Vì vậy không khỏi có nhiều nuối tiếc.

III/ HIỆU QUẢ:

Hiệu quả cụ thể được thể hiện bằng những con số. Đó là kết quả bộ môn những lớp tôi phụ trách: trong kì thi THPT Quốc gia năm học 2018-2019 Lớp 12D1 60% các con đạt 8,0 trở lên, điểm TB 7,91.

Nhưng hiệu quả lớn hơn có lẽ không phải là con số: gần như 100% học sinh có thể tóm tắt kiến thức thành Bản đồ tư duy; các con đều có thể tự tin thuyết trình trước lớp (10A1, 11D1, 12D1, 12A3), có thể tự lên chương trình cho 1 buổi ngoại khóa văn học (11D1), có thể thực hiện nhiệm vụ học tập một cách sáng tạo trong các giờ học...Và hiệu quả lớn nhất với tôi là luôn được bất ngờ trước khả năng và trí tuệ của học sinh.

C. KẾT LUẬN:

Việc đổi mới cách kiểm tra đánh giá theo hướng tiếp cận năng lực học sinh là cần thiết và có tác động rất lớn đến cả người dạy và người học, góp phần thay đổi quan niệm, cách làm việc của cả giáo viên và học sinh.

Trước nhất, với người dạy: đổi mới kiểm tra đánh giá gắn liền với đổi mới giảng dạy, buộc giáo viên phải không ngừng học tập và tìm tòi nghiên cứu, thậm chí phải không ngừng sáng tạo. Đối với người học: khi được đánh giá khách quan, trung thực sẽ có động lực để cố gắng; học sinh sẽ phát huy được khả năng vốn có, củng cố thêm những kỹ năng cần thiết; điều quan trọng là đổi mới cách đánh giá sẽ giúp học sinh THPT chủ động, sáng tạo trong việc tiếp nhận tri thức và hình thành kỹ năng cần thiết để đáp ứng yêu cầu của xã hội.

Cảm ơn các đồng nghiệp đã theo dõi, tôi xin chân thành cảm ơn!